

ks. Stanisław Garnczarski¹

UNIwersytet Papiński Jana Pawła II w Krakowie

Muzyka w statutach synodów diecezji tarnowskiej

Diecezja tarnowska w swojej historii przeżyła cztery synody diecezjalne. 21 kwietnia 2018 roku rozpoczął się Piąty Synod Diecezji Tarnowskiej. Dlatego podejmując na nowo refleksję nad życiem religijnym w Kościele tarnowskim, w szerokim spektrum jego aspektów, warto sięgnąć do statutów wypracowanych na poprzednich synodach. Przedmiotem naszego zainteresowania będą postanowienia odbytych w Tarnowie synodów w kwestii muzyki sakralnej: w jaki sposób ją rozumiano, wykonywano, zalecano. Jakie wymagania stawiano muzykom kościelnym, czy też duchownym celebrującym liturgię ze śpiewem i muzyką.

Synody diecezji tarnowskiej

Biskup tarnowski Leon Wałęga, zwołując Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej na 21, 22 i 23 sierpnia 1928 roku, zaznaczył w ogłoszonej zapowiedzi, że dotychczas zastępowały go „poniekąd” konferencje księży dziekanów, które co-rocennie były zwoływane do Tarnowa. Jednakże dostrzegł on potrzebę zwołania synodu, by dawniejsze postanowienia i zarządzenia biskupów tarnowskich „wyjaśnić, uzupełnić, do nowego prawa dostosować i systematycznie zestawić,

¹ Ks. Stanisław Garnczarski, dr hab., kapłan diecezji tarnowskiej, absolwent Instytutu Muzykologii KUL (1996) oraz Podyplomowego Studium Chórmistrzowskiego w Akademii Muzycznej w Bydgoszczy (2000). Adiunkt na Wydziale Teologicznym Sekcja w Tarnowie UPJPII w Krakowie, wykładowca muzyki kościelnej na tymże wydziale, dyrygent chóru Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie, członek Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, przez dwie kadencje (2005–2013) sekretarz zarządu tegoż stowarzyszenia, ceremoniarz Bazyliki Katedralnej w Tarnowie, wykładowca Diecezjalnego Studium Organistowskiego w Tarnowie, autor oraz redaktor wielu publikacji muzykologicznych, teologicznych, dotyczących muzyki liturgicznej, w tym głównie pieśni religijnej, prawodawstwa muzyczno-liturgicznego oraz kultury muzycznej.

zwłaszcza po ogłoszeniu nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego i zawarciu Konkordatu”².

Drugi Synod Diecezji Tarnowskiej został zwołany przez bp. Franciszka Lisowskiego do Tarnowa na 4 i 5 lipca 1938 roku. Dwa lata wcześniej, w dniach 26–27 sierpnia 1936 roku odbył się na Jasnej Górze w Częstochowie pod przewodnictwem kardynała legata *a latere* Fr. Marmaggiiego pierwszy polski synod plenarny. On też, jak się okazało stał się głównym powodem do zwołania synodu tarnowskiego³. Synod plenarny przyjął 151 uchwał, głównie o charakterze duszpasterskim. Już we wrześniu 1937 roku ukazały się uchwały tego synodu w Tarnowie i zostały rozprowadzone wśród duchowieństwa diecezjalnego, chociaż miały one obowiązywać w Polsce dopiero od 16 czerwca 1938 roku. Biskup Lisowski podkreślał, że synod diecezjalny ma się zająć przystosowaniem życia diecezji i duchowieństwa do przepisów synodu plenarnego. Niestety, Statuty Drugiego Synodu Diecezji Tarnowskiej nie zostały niezwłocznie opublikowane najprawdopodobniej z powodu wybuchu II wojny światowej. Dziesięć lat później w przemówieniu na otwarciu trzeciego synodu ówczesny biskup Jan Stepa mówił: „Pierwszy synod odbył się przed 20 laty, a jego postanowienia zostały ogłoszone drukiem. W 1938 roku zwołano II synod w dziesięciolecie pierwszego, niestety pomimo formalnego ogłoszenia nie wszedł w życie, bo jego postanowienia nie doczekały się druku. Siłą faktu znano tylko uchwały pierwszego synodu i ich się trzymało. Młodzi jednak księża nie znają uchwał ani pierwszego synodu, bo nakład jego statutów już dawno został wyczerpany.

Przed nami pozostały dwie możliwości: albo wydrukować II synod, w którym wiele rzeczy jest przestarzałych, albo odbyć nowy synod. Obraliśmy drugą drogę, tym więcej, że wojna i lata powojenne wprowadziły w życiu kościelnym wiele gruntownych zmian. Zdajemy sobie sprawę z tego, że jeszcze nie koniec tym zmianom, ale są one nieodłączne od życia, które nie stoi w miejscu, choć czasem płynie bardziej wartkim nurtem”⁴.

Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej zwołany na 5–7 lipca 1948 roku do Tarnowa miał następujące cele wyznaczone przez bp. Stepę: dostosować ustawodawstwo diecezjalne do wymogów chwili, zrobić przegląd sił duszpasterzy i skoordynować je w pracy apostołskiej, podchwycić istotę współczesnego apostołstwa.

² *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej, 1928*, Tarnów 1928, s. 9 [dalej: I-SDT, 1928].

³ F. Lisowski, *Pismo do wiernych*, „Currenda” 6 (1938), s. 97.

⁴ *Przemówienie Biskupa Ordynariusza na otwarciu synodu*, „Currenda” 107 (1957) nr 6–7, s. 331.

Zgromadzenie to uchwaliło łącznie 277 statutów. W całości wydrukowano je w 1957 roku pod redakcją ks. Jana Rzepy i ks. Piotra Bednarczyka⁵.

Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej zwołał po 33 latach od trzeciego bp Jerzy Ablewicz. Celem trwającego w latach 1982–1986 synodu było „podjęcie wspólnego działania dla pogłębienia wiary i ożywienia życia religijnego w Diecezji Tarnowskiej w oparciu o naukę Kościoła powszechnego, w szczególności podaną przez II Sobór Watykański i urząd nauczycielski Kościoła w okresie posoborowym”⁶. Statut synodu wprowadził radykalną zmianę co do uczestników synodu: „w synodzie uczestniczy cały lud Boży Diecezji Tarnowskiej”. Jako hasło synodu zostały wybrane słowa „Na obraz Kościoła powszechnego” (*Lumen gentium* 23). Kilkuletnie „synodowanie” doprowadziło do wypracowania od podstaw nowego prawa diecezjalnego. Prawo to zostało zawarte w 747 statutach, 12 instrukcjach i 7 statutach instytucji kościelnych⁷.

Tematyka muzyki sakralnej w postanowieniach synodów tarnowskich

Omówienie zagadnienia muzyki sakralnej w statutach synodów tarnowskich zostanie podzielone na trzy działy: śpiew i muzyka instrumentalna w liturgii, religijna kultura muzyczna oraz sprawy organistowskie w rozumieniu zatrudniania i stwarzania warunków bytowych dla muzyków kościelnych.

Śpiew i muzyka instrumentalna w liturgii

Określenie roli śpiewu i muzyki instrumentalnej w liturgii przechodziło w historii pewną ewolucję. Widać to także na przykładzie postanowień kolejnych synodów diecezji tarnowskiej. Pierwszy synod z 1928 roku wskazuje na śpiew i muzykę jako te, które przyczyniają się do podniesienia uroku i okazałości nabożeństw. Świadczy to patrzeniu na nie, jako na coś zewnętrznego, co można uznać za ozdobę, dodatek, który upiększa celebrację. Według późniejszego spojrzenia jest to jedna z ostatnich cech sztuki muzycznej w liturgii. Powyższe

⁵ *Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej*. 1948, „Currenda” 107 (1957) nr 6–7, s. 331–408 [dalej: III-SDT, 1948].

⁶ *Statut IV Synodu Diecezji Tarnowskiej*, „Currenda” (1981), s. 223–224.

⁷ R. Kantor, *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, <https://synodtarnow.pl/historia/iv-synod-diecezji-tarnowskiej/> (4.09.2018).

ujęcie powtarza niemal dosłownie w dwóch pierwszych statutach w dziale *O śpiewie i muzyce w kościele* (stat. 198 i stat. 199) Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej. Głębsze rozumienie przejawiają, w oparciu o stwierdzenia konstytucji o liturgii Soboru Watykańskiego II, statuty Czwartego Synodu Diecezji Tarnowskiej. Otóż w stat. 260 § 1 zapisano, iż „Muzyka jest integralną częścią liturgii”, co oznacza, że nie jest jedynie jej zewnętrzną ozdobą, ale istotnym elementem. W soborowej konstytucji o liturgii zamieszczono jeszcze określenie, że jest „nieodzowną częścią uroczystej liturgii” (KL 112). Ważnym postanowieniem pierwszego i trzeciego synodu jest wskazanie na cele muzyki sakralnej, którymi są: chwała Boża i uświęcenie wiernych. W statutach Pierwszego Synodu Diecezji Tarnowskiej⁸ i Trzeciego Synodu Diecezji Tarnowskiej⁹ znajdujemy odwołanie się do działalności Diecezjalnego Towarzystwa św. Wojciecha, które nie tylko pomagało otaczać opieką muzykę sakralną i tradycje z nią związane, ale promowało sztukę muzyczną na wysokim poziomie i artystycznym, i duchowym¹⁰.

Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej, powołując się na świętą i wiekową tradycję, podkreśla wagę języka łacińskiego, jako wspólnego wszystkim języka liturgii oraz melodie gregoriańskie, jako własny śpiew Kościoła. Wskazane jest, by zwłaszcza w większych kościołach, a na pewno w katedrze urządzać nabożeństwa ze śpiewem gregoriańskim. W katedrze śpiewać winni przede wszystkim klerycy¹¹. Myśl tę kontynuuje Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej, zwracając uwagę za dokumentami Kościoła, że śpiew gregoriański zajmuje w liturgii rzymskiej pierwsze miejsce wśród innych śpiewów, i zachęca, by zwłaszcza w większych parafiach, gdzie są takie możliwości, celebrować mszę świętą ze śpiewami w języku łacińskim¹².

W stat. 213 pierwszy synod wylicza obowiązki rządców kościołów, do których należą: usunięcie z repertuaru utworów świeckich, tkliwych, na solowe występy śpiewaków pozwalać tylko wyjątkowo (po sprawdzeniu treści i jakości utworów), dbać o udział w śpiewie wszystkich wiernych, szerzyć zamiłowanie do dawnych pieśni oraz zabraniać występów muzycznych, orkiestralnych lub

⁸ I-SDT, 1928, s. 105.

⁹ III-SDT, 1948, s. 390.

¹⁰ S. Garnczarski, *Religijna kultura muzyczna miasta Tarnowa w latach 1786–1939*, Lublin–Tarnów 2001, s. 62–80, (praca doktorska).

¹¹ III-SDT, 1948, s. 390.

¹² IV-SDT, 1982–1986, s. 139.

solowych podczas mszy świętej¹³. Trzeci synod z 1948 roku w stat. 202 poszerza jeszcze te obowiązki, odwołując się do sumienia rządców, i dodaje, że pierwsze miejsce w liturgii zajmuje śpiew, a nie gra organowa. Ta ostatnia ma cechować się powagą i służyć skupieniu. Kolejne postulaty to: posługiwanie się tekstami śpiewów z gradułu, uczenie dziatwy i młodzieży śpiewów, stosowanie śpiewów, które w najwyższym stopniu będą ilustrować sprawowane obrzędy, zaś nowe pieśni muszą posiadać aprobatę władzy kościelnej¹⁴. Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej nie dopuszcza „występów orkiestralnych” podczas mszy świętej, zaś pozwala na udział orkiestry w czasie nabożeństw innych, np. podczas procesji, kiedy to zespół może towarzyszyć śpiewowi ludu lub w przerwach wykonywać utwory religijne.

Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej poszerza spektrum zagadnień, ujmując je bardziej szczegółowo. Podkreśla, że godne i pobożne sprawowanie liturgii śpiewanej wymaga starannego przygotowania. Podkreśla, że mimo, iż nie ma obowiązku śpiewania wszystkich tekstów do tego przeznaczonych, to w niedziele i święta msze z udziałem ludu winny być celebrowane ze śpiewem¹⁵. Stałych części mszy świętej, psalmu responsoryjnego oraz śpiewu przed Ewangelią nie wolno zastępować pieśniami. W czasie Modlitwy Eucharystycznej zabrania wykonywania jakiegokolwiek muzyki czy śpiewu. Ponadto zaznacza, że utwory zarówno wokalne, jak i instrumentalne winny zgadzać się z myślą przewodnią dnia lub okresu liturgicznego, a ponadto odpowiadać treściowo sprawowanym czynnościom liturgicznym. Przy ich wybieraniu należy mieć na względzie bardziej dobro wiernych niż poszczególnych jednostek.

Oprócz chorału gregoriańskiego czwarty synod zaleca wykonywanie w liturgii polifonii wokalne, zarówno dawnej, jak i współczesnej, zarówno w języku łacińskim, jak i polskim, jednakże tak, by nie wyłączać wiernych całkowicie ze śpiewu. Akompaniament organowy winien towarzyszyć śpiewom wiernych (oprócz czasu „Chwała” we mszy Wieczerzy Pańskiej aż do „Chwała” we mszy Wigilii Paschalnej), zabroniony jest natomiast przy solowych śpiewach mszalnych celebransa i diakona.

Kwestie dotyczące instrumentów używanych w liturgii porusza generalnie dopiero Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej, który mówi, że tradycyjnym

¹³ I-SDT, 1928, s. 105.

¹⁴ III-SDT, 1948, s. 391.

¹⁵ IV Synod Diecezji Tarnowskiej. *Ad imaginem ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*, Tarnów 1982–1986, s. 139 [dalej: IV-SDT, 1982–1986].

instrumentem liturgicznym są organy piszczałkowe i one winny znajdować się w każdym kościele. W wyjątkowych sytuacjach mogą je zastąpić fisharmonium lub czasowo organy elektronowe. Organy piszczałkowe uważane też za dobro kulturowe o wielkiej wartości winny być w wielkim poszanowaniu i otoczone troską organisty i rządcy parafii. Wszelkie prace przy instrumencie (budowa, przebudowa, remont, konserwacja) winny być uzgodnione z referatem muzyki kościelnej i przez jego przedstawiciela odebrane. Instrument winien być co pewien czas poddany przeglądowi, a co dziesięć lat remontowi generalnemu. Wszelkie prace przy organach winny być zlecane właściwemu fachowcowi oraz zapisane w kronice. Osobą bezpośrednio odpowiedzialną za stan instrumentu jest organista¹⁶. Czwarty synod dopuszcza też do użytku w liturgii inne instrumenty, wyłączając jedynie instrumenty hałaśliwe lub przeznaczone wprost do wykonywania muzyki rozrywkowej, jak: fortepian, akordeon, mandolina, gitara elektryczna, perkusja, wibrafon i inne¹⁷.

Synod z lat 1982–1986 zabrania, za dokumentami ogólnokościelnymi, wykonywania w liturgii mszalnej piosenek religijnych, jako mających często teksty świeckie, a muzykę o rytmach rozrywkowych i charakterze świeckim, wyszczególnia obrzędy sakramentu małżeństwa, jako najczęściej narażone na włączanie w nie śpiewów lub muzyki instrumentalnej niewłaściwych, nieszanujących powagi Bożego kultu. Wszystkie śpiewy do użytku liturgicznego winny mieć aprobatę władzy kościelnej, zaś śpiewy, które wyszły z użytku w odnowionej liturgii, można wykonywać w czasie innych nabożeństw, by nie uległy zapomnieniu.

Ojcowie synodalni wyrażają też troskę o nabożeństwa, które tradycyjnie wykonywane są ze śpiewem: nieszpory, gorzkie żale, godzinki, nabożeństwa majowe, czerwcowe, październikowe i inne. Należy strzec i zachowywać tradycyjne melodie należące do dziedzictwa poszczególnych parafii czy diecezji.

Ostatni statut w dziale o muzyce zabrania odtwarzania w czasie liturgii muzyki czy śpiewów z magnetofonu, adapteru lub radia. Jest to możliwe, ale poza liturgią i odpowiednim umiarem¹⁸.

¹⁶ IV-SDT, 1982–1986, s. 141–142.

¹⁷ IV-SDT, 1982–1986, s. 142.

¹⁸ IV-SDT, 1982–1986, s. 139–140.

Religijna kultura muzyczna

Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej (w stat. 214) oraz Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej (w stat. 200) zalecają, by kapłani i organiści darzyli śpiew ituragiczny szczególnym umiłowaniem, które będzie się przejawiało w wyraźnym i dobitnym wygłaszaniu tekstu oraz poprawnym, z prostotą i namaszczeniem wykonywaniu melodii. Ponadto kaznodzieje winni wyjaśniać z ambony co powiedzianego czas znaczenie i piękno utworów łacińskich, częściej śpiewanych¹⁹.

Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej dodaje nakaz, aby w celu utrzymania właściwego poziomu śpiewów w liturgii duszpasterze poszerzali wykształcenie muzyczne wyniesione ze studiów seminaryjnych. Ma się to dokonywać w czasie spotkań i kursów duszpasterskich, zarówno w sferze teoretycznej, jak i praktycznej. Ponadto duszpasterze, i nie tylko, bo także katecheci, organiści, dyrygenci i inni, winni systematycznie uczyć tradycyjnych i nowszych śpiewów, zwłaszcza liturgicznych. Nauczanie ma się odbywać przed mszami i nabożeństwami. Jego przedmiotem winny być także aklamacje mszalne w różnych tonach, stałe części mszy świętej, śpiewy responsoryjne, procesyjne oraz aklamacje i śpiewy mszalne w języku łacińskim. W tym celu winni przygotować odpowiednie materiały tekstowe. Te same wskazania odnoszą się do programu katechizacji dzieci i młodzieży szkolnej. Każdy uczeń, według założeń, winien w ciągu roku nauczyć się kilku pieśni kościelnych na pamięć. Przygotowanie programu śpiewów należy do referatu muzyki kościelnej²⁰.

Inną kwestią poruszoną wyraźnie w dokumentach synodów tarnowskich jest istnienie i posługa w liturgii chórów kościelnych lub innych zespołów wokalnych. Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej wskazuje, by przy zakładaniu chórów kościelnych dawać pierwszeństwo chórom złożonym z chłopców i mężczyzn. Tam zaś, gdzie istnieją chóry mieszane, złożone z chłopców i dziewcząt, należy dążyć do tego, by chłopcy i dziewczęta tworzyli osobne zespoły śpiewacze²¹. Ojcowie Trzeciego Synodu Diecezji Tarnowskiej dodają zalecenie, aby zakładać koła miłośników śpiewu kościelnego wśród chłopców i dziewcząt, którzy odpowiednio przygotowani razem staną w kościele i prowadzić będą śpiew, wprawiać ogół wiernych do zgodnego zapamiętania melodii

¹⁹ I-SDT, 1928, s. 105; III-SDT, 1948, s. 390.

²⁰ IV-SDT, 1982–1986, s. 141.

²¹ I-SDT, 1928, s. 105–106.

treści zwrotek pieśni²². Wydawałoby się, że zmieniło się podejście do zespołów mieszanych, składających się z chłopców i dziewcząt. Jednakże przeczy temu kolejny statut – 204, powołujący się na zasady liturgiczne, według których chóry kościelne mają się składać z chłopców i mężczyzn. Dlatego duszpasterze będą dopuszczać do „występów” chórów żeńskich „nader oględnie”, kierując je raczej do udziału we wspólnym śpiewie wiernych²³.

Tę tematykę podejmuje też Czwarty Synod Diecezji Tarnowskiej, wskazując, że obowiązkiem duszpasterzy, organistów i dyrygentów jest otaczanie opieką istniejących chórów kościelnych, a gdzie ich brak – zakładanie. Przy każdym kościele winna być *schola cantorum*, która będzie wykonywać śpiewy, podtrzymywać śpiew wiernych oraz pomagać przy uczeniu nowego repertuaru. Pojawia się też nowy obowiązek, o którym dotychczas się nie mówiło, a mianowicie konieczność przygotowania kantorów – solistów, aby mogli wykonywać śpiewy międzylekcyjne²⁴. Dzisiaj takich śpiewaków nazywamy psalterzystami, zaś kantorzy to ci, którzy dbają w ogóle o śpiewy w czasie celebracji liturgicznej.

W stat. 276 czwartego synodu zawarto wskazanie o potrzebie utworzenia biblioteki muzycznej w każdej parafii, zawierającej śpiewniki i inne partytury muzyczne potrzebne organistom, chórowi, scholi czy zespołom instrumentalnym. W niej też powinny być przechowywane dawne księgi liturgiczno-muzyczne: mszały, antyfonarze, graduały, kancjonały i inne wartościowe muzykalia.

Sprawy organistowskie

Kwestie dotyczące muzyków kościelnych omawiają wszystkie trzy synody diecezji tarnowskiej. Są oni włączeni do grupy pracowników zatrudnionych w parafii²⁵. Synody poruszają kwestie zatrudnienia, warunków pracy, płacy i warunków bytowych.

Wszystkie trzy omówione synody w kwestiach ogólnych nadmieniają, iż „Opiekę nad całością spraw organistowskich wykonuje z ramienia Ordynariatu osobna Komisja Diecezjalna dla Spraw Organistowskich”²⁶.

²² III-DST, 1948, s. 391–392.

²³ III-DST, 1948, s. 392.

²⁴ IV-SDT, 1982–1986, s. 141.

²⁵ Do *szuflki kościelnej* zaliczają – I-SDT i III-SDT; do *pracowników parafialnych* – IV-SDT.

²⁶ I-SDT w IV rozdziale: *O służbie kościelnej* w stat. 187 i 188; III-SDT w III rozdziale: *O służbie kościelnej* w stat. 174 i 175; IV-SDT w XI rozdziale: *Pracownicy parafialni* w stat. 716.

W trosce o dobro duchowe zapowiadają urządzenie w Tarnowie rekolekcji dla muzyków kościelnych²⁷.

W statutach dotyczących służby kościelnej nakazują zawierać z poszczególnymi pracownikami umowy. Dotyczy to także organistów. Należy ich wybierać spośród osób pobożnych, zamiłowanych w porządku i trzeźwych oraz traktować z uprzejmością i wyrozumiałością²⁸. W Dodatku xv – *Zarys umowy ze służbą kościelną* do dokumentu synodalnego znajduje się przykładowa umowa proboszcza z organistą, z wymienionymi obowiązkami organisty. Co więcej, umowa ta jest określona jako wzór do wszelkich innych umów ze służbą kościelną²⁹.

W stat. 234 Pierwszego Synodu Diecezji Tarnowskiej oraz w stat. 240 Trzeciego Synodu Diecezji Tarnowskiej pod wspólnym tytułem: *O stypendiach mszalnych*, wskazano, iż „organista otrzymuje 10% pobranego stypendium mszalnego od wszystkich Mszy św. śpiewanych i tych cichych, na których gra i śpiewa na życzenie odpowiadającego”³⁰. Natomiast czwarty synod w Instrukcji o wynagradzaniu pracowników kościelnych N. 9 – znosi zwyczaj płacenia „procentu” na rzecz organisty przez kapłanów od mszy świętych granych i śpiewanych. Granie podczas mszy świętej, która ma charakter oficjum parafialnego, należy do zwykłych obowiązków organisty, za które otrzymuje wynagrodzenie z pensji miesięcznej³¹.

W Dodatku vii – *Instrukcja o wizytacji dziekańskiej* znajdują się podpunkty mówiące o obowiązku sprawdzenia, czy organista i służba kościelna w ogóle są przyjęci na podstawie umowy i czy otrzymują wynagrodzenie³² oraz jaki jest stan chóru, organu, organistówki³³.

Czwarty synod zobowiązał pracowników kościelnych do ciągłego doskazywania w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych i pogłębiania formacji duchowej. Doskazywanie pracowników kościelnych powinno stanowić obok spraw bytowych główny przedmiot działalności i troski zarówno Rady Organistowskiej, jak i referenta diecezjalnego do spraw pracowników

²⁷ I-SDT, 1928, s. 100; III-SDT, 1948, s. 385 oraz IV-SDT, 1982–1986, s. 246.

²⁸ I-SDT: stat. 185 i 186 oraz III-SDT: stat. 172 i 173.

²⁹ I-SDT, 1928, s. 193.

³⁰ I-SDT, 1928, s. 109 oraz III-SDT, 1948, s. 400.

³¹ IV-SDT, 1982–1986, s. 291.

³² I-SDT, 1928, s. 161.

³³ I-SDT, 1928, s. 158.

kościelnych³⁴. Organami właściwymi do przyjmowania skarg i zażaleń ze strony pracowników kościelnych są: dziekan – jako pierwsza instancja, rada organistów – jako druga instancja dla organistów i kuria diecezjalna – jako instancja ostateczna dla wszystkich³⁵.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wszystkie omówione synody diecezji tarnowskiej (I, III i IV) wypowiadały się na temat śpiewu i muzyki instrumentalnej w liturgii. Synody pierwszy i trzeci zawierają statuty o muzyce i śpiewie liturgicznym w działach zatytułowanych *O śpiewie i muzyce w kościele*. Pierwszy synod podaje w tym dziale pięć statutów, trzeci synod – siedem statutów. Czwarty synod w dziale *Śpiew i muzyka sakralna* – 21 statutów. Niektóre zagadnienia związane ze śpiewem i muzyką zawarto w innych działach, np. o statusie organisty, jego zarobkach, umowie itd. Synody z 1928 i 1948 roku mają wiele wspólnych treści. Analiza dokumentów w kwestii muzyki kościelnej wskazuje na to, że autorzy dokumentu z trzeciego synodu przejęli wiele statutów z pierwszego synodu. Zauważa się też pewną linię rozwojową. Każdy z kolejnych synodów zawiera większą liczbę statutów, a co za tym idzie poszerza spektrum omawianych zagadnień. To świadczy, że myśl ojców synodalnych rozwijała się także w kwestii muzyki i śpiewu w liturgii. Służyły temu wydawane w coraz większej liczbie dokumenty ogólnokościelne, począwszy od motu proprio św. Piusa X o muzyce świętej *Inter pastoralis officii sollicitudines* z 1903 roku, przez dekret Kongregacji Świętych Obrzędów ogłaszający prawomocną ustawę o muzyce kościelnej *Urbi et orbi* w 1904 roku, encyklikę o muzyce kościelnej Piusa XII *Musicae sacrae disciplina* z 1955 roku, instrukcję Kongregacji Obrzędów o muzyce sakralnej i liturgii z 1958 roku po dokumenty II Soboru Watykańskiego, począwszy od Konstytucji o liturgii *Sacrosanctum concilium* z 1963 roku, Instrukcję Kongregacji Obrzędów o muzyce w świętej liturgii *Musicam Sacram* z 1967 roku, po Instrukcję Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II z 1979 roku.

Można sądzić, że śpiew i muzyka w liturgii były w diecezji tarnowskiej przedmiotem troski, podobnie jak inne dziedziny życia religijnego.

³⁴ IV-SDT, 1982–1986, s. 246.

³⁵ IV-SDT, 1982–1986, s. 245.

Bibliografia

- [Czwarty] IV Synod Diecezji Tarnowskiej. *Ad imaginem ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*, Tarnów 1982–1986.
- Garnczarski S., *Religijna kultura muzyczna miasta Tarnowa w latach 1786–1939*, Lublin–Tarnów 2001.
- Kantor R., *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, <https://synodtarnow.pl/historia/iv-synod-diecezji-tarnowskiej/> (4.09.2018).
- Lisowski F., *Pismo do wiernych*, „Currenda” 6 (1938), s. 97.
- Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej, 1928*, Tarnów 1928.
- Przemówienie Biskupa Ordynariusza na otwarciu synodu*, „Currenda” 107 (1957) nr 6–7, s. 331.
- Statut IV Synodu Diecezji Tarnowskiej*, „Currenda” 131 (1981) nr 9–12, s. 223–224.
- Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej, 1948*, „Currenda” 107 (1957) nr 6–7, s. 331–408.

Streszczenie

Zwoływane przez biskupów tarnowskich synody diecezjalne wśród wielu poruszanych zagadnień pastoralnych wypowiadały się też w kwestiach śpiewu i muzyki w liturgii. W okresie przedsoborowym ukazywały muzykę liturgiczną jako ozdobę celebracji, a po Soborze Watykańskim II jako jej integralną część. Podkreślano w dokumentach synodalnych chwałę Bożą i uświęcenie wiernych jako istotne cele muzyki liturgicznej, jej powiązanie ze słowem, znaczenie chóralu gregoriańskiego oraz polifonii palestrinowskiej, sakralny charakter wyłączający wszystko, co świeckie. Dużą wagę przywiązywano do istnienia i posługi chórów i innych zespołów wokalnych, do wykształcenia zarówno duszpasterzy, jak i organistów. Wiele uwagi synody poświęciły kwestiom organistowskim (zatrudnienie na umowę, warunki płacowe i bytowe muzyków kościelnych).

Słowa kluczowe

synod, muzyka, liturgia, chorał gregoriański

Summary

Music in the Statutes of the Synods of the Diocese of Tarnow

The diocesan synods summoned by the Tarnów bishops among the many pastoral issues raised also spoke about the issues of singing and music in the liturgy. In the pre-Vatican II period synods showed liturgical music as an addition and decoration of the celebration, and after the Second Vatican Council, as its integral part. In synodal documents it was emphasized the glory of God and the sanctification of the faithful as important goals of liturgical music, its connection with the word, the significance of Gregorian chant and Palestrina polyphony, the sacral nature of works excluding everything secular. Great importance was attached to the existence and service of choirs and other vocal band, to the education of both priests and organists. Synods paid a lot of attention to organist issues (contract employment, pay and living conditions of church musicians).

Keywords

synod, music, liturgy, Gregorian chant